

ISSN 2521-1757 (Print)

ISSN 2616-8812 (Online)

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ІЗМАЇЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ГУМАНІТАРНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

СЕРІЯ: ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Випуск 49

Заснований у 1997 році

**Ізмаїл
2020**

DOI: 10.31909/26168774

УДК 378:001.891

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 1188 від 24.09.2020 р. журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі педагогічні науки.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія KB №22509-12409ПР від 01.12.2016

Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету : збірник наукових праць. Серія: Педагогічні науки. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2020. Вип. 49. 166 с.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Максимчук Борис – головний редактор, доктор педагогічних наук, професор (Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна); **Циганенко Лілія** – заступник головного редактора, доктор історичних наук, професор (Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна); **Кічук Надія** – заступник головного редактора, доктор педагогічних наук, професор Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна); **Бідюк Наталія** – доктор педагогічних наук, професор (Хмельницький національний університет, Україна); **Гораш-Постіка Віоріка** – доктор педагогічних наук, професор (Кишинівський університет, Молдова); **Кічук Ярослав** – доктор педагогічних наук, професор, ректор (Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна); **Князян Маріанна** – доктор педагогічних наук, професор (Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Україна); **Котелянець Наталка** – доктор педагогічних наук, професор (Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Україна); **Куртєва Оксана** – доктор педагогіки (Комратський державний університет, Молдова); **Морзе Наталія** – доктор педагогічних наук, професор (Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна); **Пижик Іренеуш** – доктор педагогічних наук (Куявська вища школа у Влоцлавку, Польща); **Плачинда Тетяна** – доктор педагогічних наук, професор (Льотна академія Національного авіаційного університету, Україна); **Рашидов Сейфулла** – доктор педагогічних наук, професор (Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна); **Саєнко Володимир** – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент (Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, доктор наук з організації та управління, професор Вищої школи управління та адміністрування в Ополе (Польща).

Відповідальний за випуск – Градинар Ганна

Рекомендовано до друку Вченою радою Ізмаїльського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 29.12.2020 р.)

Збірник зареєстровано в міжнародних каталогах періодичних видань та наукометричних базах даних:

Index Copernicus; Google Scholar; Eurasian Scientific Journal Index (ESJI); Researchbib Journal Index and Archive (ResearchBib); Scientific Indexing Services

Усі електронні версії статей збірника оприлюднюються на офіційному сайті видання
<http://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/index>

У збірнику опубліковані наукові статті з проблем сучасної теорії і практики освіти, навчання та виховання. Для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів.

Засновник і видавець – Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Адреса редакції: Ізмаїльський державний гуманітарний університет,
вул. Репіна, 12, м. Ізмаїл, обл. Одеська, 68600. тел.: +380 (4841) 6-30-01, e-mail: nauka_idgu@ukr.net

UNICHECK

Тексти публікацій були перевірені за допомогою системи пошуку ознак плагіату
Unicheck в рамках проекту підтримки наукових університетських видань.

© Ізмаїльський державний
гуманітарний університет, 2020
© Автори статей, 2020

ISSN 2521-1757 (Print)

ISSN 2616-8812 (Online)

**SCIENTIFIC BULLETIN
OF THE IZMAIL STATE
UNIVERSITY OF HUMANITIES**

**SECTION:
PEDAGOGICAL SCIENCES**

ISSUE 49

Established in 1997

**Izmail
2020**

DOI: 10.31909/26168812

УДК 378:001.891

According to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine as of 24.09.2020 № 1188 the journal is included in the List of scientific professional editions of Ukraine (category «B») on pedagogical sciences.

Certificate of state registration of printed mass media KB series №22509-12409IIP (01.12.2016).

Scientific Bulletin of the Izmail State University of Humanities: collection of scientific works. Section: Pedagogical Sciences. Izmail : RVB IDGU, 2020. Ed. 49. 166 p.

ORGANIZING TEAM

Maksymchuk Borys – Chairman, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Izmail State University of Humanities, Ukraine); **Tsyganenko Lilia** – Co-Chairman, Doctor of Historical sciences, Professor (Izmail State University of Humanities, Ukraine); **Kichuk Nadiia** – Co-Chairman, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Izmail State University of Humanities, Ukraine); **Bidyuk Natalia** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Khmelnysky National University, Ukraine); **Gorash-Postika Viorica** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (University of Chisinau, Moldova); **Kichuk Yaroslav** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Rector (Izmail State University of Humanities, Ukraine); **Knyazyan Marianna** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Odessa I.I. Mechnikov National University, Ukraine); **Kotelyanets Natalka** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, Ukraine); **Kurteva Oksana** – Doctor of Pedagogy (Comrat State University, Moldova); **Morze Natalia** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Borys Hrinchenko University of Kyiv, Ukraine); **Pyzhyk Ireneusz** – Doctor of Pedagogical Sciences (Kuyavian Higher School in Wloclawek, Poland); **Plachynda Tetyana** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Flight Academy of the National Aviation University, Ukraine); **Rashidov Seifulla** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Izmail State University of Humanities, Ukraine); **Saenko Volodymyr** – Candidate of Sciences in Physical Education and Sports, Associate Professor (Institute of Physical Education and Sports of Taras Shevchenko National University of Luhansk, Doctor of Organization and Management, Professor of the Higher School of Management and Administration in Opole, Poland).

Responsible for the issue – Hradynar Hanna

Recommended for publication by the Academic Council of Izmail State University of Humanities (protocol № 4, 29.12.2020)

The collection is registered in the international directories of periodicals and scientometric databases:

Index Copernicus; Google Scholar; Eurasian Scientific Journal Index (ESJI); Researchbib Journal Index and Archive (ResearchBib); Scientific Indexing Services

All electronic versions of articles in the collection are available on the official website edition <http://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/index>

The collection contains scientific articles on the problems of modern theory and practice of education, training and upbringing. For researchers, teachers, post-graduate students, students.

Founder and Publisher – Izmail State University of Humanities

Editorial address: Izmail State University of Humanities,

Repina str, 12, Izmail, Odessa region, 68600. tel.: +380 (4841) 6-30-01, e-mail: nauka_idgu@ukr.net

The texts of the publications were verified using the Unicheck plagiarism signs search system as part of the project to support academic university publications..

UNICHECK

© Izmail State University of Humanities, 2020
© The authors of articles, 2020

ЗМІСТ

Васильєва Ольга Система психологічної профілактики шкільного насильства в початкових класах...	7
Гнізділова Олена, Лукашова Юлія Виховний потенціал сучасної дитячої літератури у процесі професійної орієнтації дошкільників.....	15
Жуйпін Хуан Особливості шляхів формування творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва.....	23
Звєкова Вікторія Педагогічні умови формування основ культури спілкування у дітей різних вікових груп.....	31
Кічук Ярослав Освітні послуги закладів вищої освіти в умовах викликів сьогодення: актуалізація підготовки сімейних лікарів.....	39
Корнієнко Сергій Фізичне виховання студентів з інвалідністю у закладі вищої освіти: теоретико-практичний вимір.....	46
Лесіна Тетяна Феноменологія соціокультурної анімації у параметрах сучасних наукових досліджень.....	54
Листопад Олексій, Мардарова Ірина Підготовка майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку.....	63
Лунгу Лариса Культурологічний підхід у формуванні світогляду майбутніх фахівців філологічних спеціальностей у процесі професійної підготовки (англ.).....	72
Мельник Віта Пізнавальна самостійність дитини старшого дошкільного віку як актуальна психолого-педагогічна проблема.....	78
Остапівська Ірина Навчання математики бакалаврів спеціальності 016 Спеціальна освіта (016.02 Олігофренопедагогіка).....	87
Пріма Раїса, Пріма Дмитро Світосприйняття дитини як базисна компонента феномену «світогляд».....	97
Пріма Раїса, Бортнюк Тетяна Підприємницька компетентність сучасного вчителя нової української школи: теоретичні аспекти.....	105
Райбедюк Галина Системний підхід до використання джерел літературного краєзнавства в умовах кризи сучасної літературної освіти в Україні.....	112
Сахарова Олена Педагогічні умови збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку.....	121
Суцєнко Тетяна, Суцєнко Роман Цілісний педагогічний процес у закладах вищої освіти: реалізація професійно важливих парадигм.....	128
Тесленко Світлана Педагогіка партнерства у національно-патріотичному вихованні дитини старшого дошкільного віку.....	135
Циганенко Лілія Історіографічний аналіз в історико-педагогічних розвідках (на матеріалах освітньої діяльності дворян бессарабських міст ХІХ ст.).....	142
Яоцюань Цзинь Теоретико-методичні аспекти організації музичної освіти учнів у позашкільних закладах Китайської Народної Республіки.....	155

CONTENT

<i>Vasylieva Olga</i> The system of psychological prevention of school violence in primary school.....	7
<i>Hnizdilova Olena, Lukashova Yulia</i> Educational potential of modern children's literature for preschoolers' career guidance	15
<i>Zhuipin Huan</i> The peculiarities of the ways of future music teachers' artistic capacity.....	23
<i>Zvekova Viktoria</i> Pedagogical conditions of formation of fundamentals of culture of communication in children of different age groups.....	31
<i>Kichuk Yaroslav</i> Educational services of higher education institutions in the conditions of today's challenges: updating the training of family doctors.....	39
<i>Kornienko Sergii</i> Physical education of students with disabilities in higher education: theoretical and practical dimension.....	46
<i>Lesina Tetiana</i> Phenomenology of socio-cultural animation in the parameters of modern scientific research.....	54
<i>Lystopad Oleksii, Mardarova Iryna</i> Training future educators in socialization of pre-school children.....	63
<i>Lunhu Larysa</i> Culturological approach to the formation of the worldview of future specialists in philological specialities in the process of professional training.....	72
<i>Melnyk Vita</i> Cognitive independence of senior pre-school children as a topical psychological and pedagogical problem.....	78
<i>Ostapiovska Iryna</i> Mathematics education of bachelors in the specialty of 016 special education (016.02 Oligophrenopedagogy).....	87
<i>Prima Raisa, Prima Dmytro</i> Child's world perception as a basic component of the worldview phenomenon.....	97
<i>Prima Raisa, Tetiana Bortniuk</i> Entrepreneurial competence of the new ukrainian school teacher: theoretical aspects.....	105
<i>Raibedyuk Galina</i> Systematic approach to the use of the sources of the local lore literary studies in the crisis of modern literary education in Ukraine.....	112
<i>Saharova Olena</i> Pedagogical conditions of primary preschool age children lexis enrichment.....	121
<i>Sushchenko Tetyana, Sushchenko Roman</i> Integral pedagogical process in higher school: implementation of new professionally important paradigms.....	128
<i>Teslenko Svitlana</i> Pedagogy of partnership in the national-patriotic education of the older preschooler.....	135
<i>Tsyganenko Lilia</i> Historiographical analysis in historical pedagogical investigations (on the material of educational activity of the nobles of Bessarabian cities of the 19th century).....	142
<i>Yaotsuan Tsin</i> Theoretical and methodological aspects of the organization of music education of students in extracurricular institutions of the people's Republic of China.....	155

**PHYSICAL EDUCATION OF STUDENTS WITH DISABILITIES IN HIGHER
EDUCATION: THEORETICAL AND PRACTICAL DIMENSION**

**ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ
ОСВІТИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР**

Сергій Корнієнко

кандидат педагогічних наук, доцент

E-mail: kornei2973@gmail.com

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
Україна

Sergii Kornienko

PhD of Pedagogical Sciences, Associate
Professor

E-mail: kornei2973@gmail.com

Ternopil Volodymyr Hnatyuk National
Pedagogical University, Ukraine

ABSTRACT

The article substantiates the features of physical education of students with disabilities in higher education, identifies ways and directions for its improvement. It is shown that obtaining higher education by students with disabilities is a condition for overcoming negative mental states, social maladaptation, life, social and professional self-realization, increasing competitiveness in the labor market, increasing participation in society. The study of the problem of physical education of students with disabilities in higher education allowed to argue that this process should be organized in the unity of three main components: theoretical training in physical education and sports, practical organization of physical education and sports, research in education and physical education students with different nosologies. It is proved that students under the guidance of teachers can conduct research, speak during scientific and practical conferences of various levels, participate in the development of training programs for independent work of students with disabilities with various nosologies. It is determined that the teacher, developing the physical abilities of students with disabilities in independent work, should help them find ways and means of learning activities that would meet their natural capabilities and thus facilitate the process of acquiring the necessary knowledge, skills and abilities. It is shown that the implementation of the proposed recommendations will promote the integration of students with disabilities in the educational and developmental environment of higher education, and in the future – their socialization and social adaptation, successful social, professional and sports self-realization, their involvement in society. Prospects for further research determine the empirical verification of the effectiveness of the developed technology of physical education of students with disabilities in higher education and making appropriate adjustments. It is proved that such organization of physical education of students with disabilities in higher education will improve the methodology of physical education and sports, as well as the use of physical education and sports for health purposes during the period of study in higher education and further professional activities.

Key words: *physical education, sports for the disabled, students with disabilities, classes, Paralympic movement, rehabilitation, higher education institution.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах існує значна кількість громадян, які мають ознаки обмеження життєдіяльності. Так, за оцінками експертів ООН, особи з інвалідністю складають майже 10 % загальної чисельності населення планети (*Організація*

Scientific Bulletin of the IZmail State University of Humanities.
Section Pedagogical Sciences. Issue 49

Об'єднаних Націй...). В Україні на сьогодні кожен 18-й громадянин – людина з інвалідністю, а загальна кількість осіб з інвалідністю складає 2,64 млн. осіб (Білера, 2013). За даними ВООЗ, понад 3% населення планети вважається особами з інвалідністю (обмеженими фізичними можливостями) (*Всесвітня організація...*). Незважаючи на успіхи медицини, їх число повільно, але неухильно зростає, особливо серед дітей і підлітків. Вказане актуалізує проблему фізичного виховання осіб з інвалідністю у закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема фізичного виховання студентів з інвалідністю у закладі вищої освіти є дослідженою в таких аспектах: здобуття вищої освіти людям з інвалідністю є умовою життєвої, соціальної та професійної самореалізації (С. Нарзулаєв, І. Сафронова, Н. Петухов та ін.); умовою підвищення конкурентоспроможності на ринку праці (П. Таланчук, К. Кольченко, Г. Нікуліна); умовою підвищення участі осіб з інвалідністю у житті суспільства (С. Адирхаєв та ін.); умовою подолання негативних психічних станів (Н. Байкіна, Я. Крет, Д. Силантьєв та ін.); умовою комплексної реабілітації людей з інвалідністю (Т. Зозуля, Е. Свистунова, В. Чешихіна та ін.); умовою соціальної адаптації людей з інвалідністю (С. Адирхаєв, М. Білера, К. Кольченко, Г. Нікуліна, В. Чижик, А. Середюк, І. Іванюк, В. Савченко, О. Луковська та ін.). Вченими фізичне виховання студентів з інвалідністю визнано важливою гуманітарною, соціальною і державною проблемою, доведено, що організаційно-методичну основу фізичного виховання студентів з інвалідністю у закладі вищої освіти становить їхня теоретична, методична та практична підготовка.

Наукові завдання статті. В сучасних умовах відбувається поступова зміна ставлення до людей з інвалідністю, а також до здобуття ними вищої освіти. При цьому здобуття вищої освіти визнається важливим чинником соціалізації та соціальної інтеграції людей з інвалідністю. Освіта для людини з інвалідністю визначається і як засіб економічної незалежності. До того ж, вищу освіту визнано передумовою успішної самореалізації людей з інвалідністю в суспільстві, про що свідчать істотні спортивні досягнення паралімпійців. Відтак, констатовано, що організація фізичного виховання студентів з інвалідністю у закладі вищої освіти сприятиме більш широкому залученню їх до життєдіяльності соціуму, а також до сфери паралімпійського руху.

Метою статті є обґрунтування особливостей фізичного виховання студентів з інвалідністю у закладі вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державна політика України в галузі спорту інвалідів зорієнтована, з одного боку, на стимулювання параолімпійського та дефлімпійського спорту як спорту вищих досягнень, а з іншого – на розвиток фізкультурно-реабілітаційного й фізкультурно-спортивного руху. Починаючи з 1996 р., спортсмени-інваліди України регулярно беруть участь у міжнародних змаганнях. Із кожним роком їхні виступи стають успішнішими.

Багатолітня вітчизняна й зарубіжна практика роботи з людьми з інвалідністю показує, що «фізична культура та спорт є найбільш дієвими методами їх реабілітації. Фізична активність, яка починається вже під час перебування людей з інвалідністю в закладі вищої освіти й продовжується після його закінчення, перешкоджає відходу у хворобу» (Нарзулаєв С. Б., Сафронова І. Н., Петухов Н. А., 2012: 154). Фізична культура та спорт «протидіють психологічній та соціальній дезадаптації, яка часто виникає на ґрунті інвалідності» (*Адаптивне фізичне виховання та спорт*, 2010: 24). Під впливом занять фізкультурою й спортом у студентів з інвалідністю «розвивається самодисципліна, самоповага, дух змагання та дружби, інші якості, які мають істотне значення для інтеграції в сучасному суспільстві» (Організація навчального процесу..., 2011: 53). Оздоровча фізична культура та спорт є «стимулом, що допомагає відновленню контакту з навколишнім світом» (Таланчук П.М., Кольченко К.О., Нікуліна Г.Ф., 2004: 64). Доведено, що «якісна освіта людини з інвалідністю може відкрити шлях до потрібної професії,

**Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного
університету. Серія: Педагогічні науки. Випуск 49.**

цікавої роботи, матеріального достатку та самореалізації як особистості» (Білера М., 2013: 49). Проте в закладах вищої освіти спостерігається недооцінка вказаних обставин.

Важливим складником державної політики в галузі спорту інвалідів є забезпечення розробки спеціальних навчальних програм підготовки фахівців із фізичного виховання та спорту для реабілітаційної й спортивної роботи з людьми з інвалідністю різних нозологій (Адирхаєв С.Г., 2013), активізація наукових досліджень у галузі спорту інвалідів (Комплексная реабилитация..., 2005), підготовка та випуск посібників і підручників (Організація навчального процесу..., 2011). Знання в галузі спорту інвалідів належать до професійно орієнтованих знань та вмінь магістрів олімпійського й професійного спорту (Таланчук П.М., Кольченко К.О., Нікуліна Г.Ф., 2004). З іншого боку, відзначається недостатня кількість спеціалістів, котрі володіють необхідними знаннями й навичками та спроможні успішно працювати з особами з інвалідністю.

В умовах інклюзивної освіти, організація навчального процесу студентів з особливими потребами в закладах вищої освіти здійснюється в інтегрованих групах (Організація навчального процесу..., 2011). Інтеграція студентів з інвалідністю в навчальне середовище передбачає взаємну адаптацію, з одного боку, студентів до нових умов навчання в інтегрованому освітньому середовищі закладу вищої освіти, а також самого закладу вищої освіти до потреб студентів з інвалідністю (Байкіна Н. Г., Крет Я. В., Силантьєв Д. О., 2002). Особливістю навчання студентів з інвалідністю в інтегрованому освітньому середовищі є те, що, сприймаючи їх як рівних, до них висувають такі ж вимоги з боку закладу вищої освіти, як і до інших студентів (Савченко В., Луковська О., 2004). Так, «в інтегрованій групі не можна на потребу студента з інвалідністю уповільнювати темп лекції, зменшувати кількість пар та їх тривалість, спрощувати чи скорочувати обсяг навчального матеріалу, оскільки це знижує якість фахової підготовки» (Кольченко К. О., Нікуліна Г. Ф., 2009: 10).

Аналіз організації процесу фізичного виховання студентів з інвалідністю у закладах вищої освіти дає змогу стверджувати, що наявна програма фізичного виховання не завжди відповідає вимогам інклюзії. У ній недостатньо враховуються особливості категорії інвалідності, специфіка моторної активності й функціонального стану організму різних категорій студентів з інвалідністю. Це обумовлює низький рівень ефективності фізкультурно-оздоровчої роботи, недостатню кількість методичних матеріалів з організації занять з фізичного виховання, незадовільну оснащеність спортивних залів інвентарем та обладнанням.

Організаційно-методичну основу фізичного виховання студентів з інвалідністю у закладі вищої освіти становить теоретична, методична і практична підготовка, яка базується на змісті навчальних і позанавчальних занять загальнорозвивального професійно-прикладного й психофізичного розвитку, спортивного тренування, фізичної реабілітації, фізичних вправ в режимі дня. Вважаємо, що у процесі фізичного виховання студентів з інвалідністю у закладі вищої освіти слід використовувати відповідну технологію, яка дає змогу поєднати теоретичну, науково-методичну та практичну підготовку. Вказана технологія охоплює наступні етапи:

1. Медичне обстеження студентів з інвалідністю. Метою обстеження є визначення рівнів їхнього здоров'я, фізичного розвитку, працездатності й підготовленості, що дасть можливість обґрунтувати інтенсивність та обсяги фізичного навантаження на заняттях з фізичного виховання. На цьому етапі проводиться медичне обстеження студентів з інвалідністю, зокрема обстеження рівня фізичного здоров'я; рівня фізичного розвитку (маса тіла, ріст, життєва ємність легень, обхват грудної клітки, затримка дихання на вдиху і на видиху, сила кисті, артеріальний тиск (систоличний і діастолічний), частота серцевих скорочень); рівня фізичної працездатності (індекси пропорційності грудної клітки, маси тіла, силовий, життєвий); рівня фізичної підготовленості (індивідуальна оцінка спортивно-педагогічного тестування); складові структури особистості студента (типологічні

Scientific Bulletin of the IZmail State University of Humanities.
Section Pedagogical Sciences. Issue 49

особливості нервової системи, самооцінка, досягнення мети). Аналіз отриманих даних завершується формуванням груп студентів за рівнем психофізичного стану та фізичної підготовленості, які передбачають заняття їх в групах ЗФП і оздоровчого плавання; в спортивних секціях (атлетичної гімнастики, армспорту, аеробіки, аквааеробіки, баскетболу, волейболу, боротьби, легкої атлетики, настільного тенісу, футболу, шахів і шашок; заняття з фізичного виховання у системі «Інваспорт» та ін.

2. Виявлення ефективних методів і засобів фізичного виховання студентів з інвалідністю. При цьому проводиться обґрунтування обсягу й інтенсивності навантаження на заняттях з фізичного виховання, а в підсумку – підвищення рухової активності, формування рухових умінь і навичок, усунення функціональних порушень студентів у фізичному розвитку. На цьому етапі проводиться диференціація засобів та методів фізичного виховання студентів з інвалідністю з метою виявлення груп ефективних фізичних вправ і їх комплексів, що дає змогу обґрунтувати обсяг та інтенсивність навантаження на заняттях з фізичного виховання. Цей етап завершується крок побудовою моделей занять з фізичного виховання, спрямованих на підвищення рухової активності; або навчання рухових дій, формування основних рухових умінь і навичок; або максимальне усунення функціональних порушень у фізичному розвитку; або ліквідацію залишкових явищ після перенесених захворювань; або на підвищення розумової і фізичної працездатності студентів з інвалідністю.

3. Оперативна оцінка фізичної працездатності студентів з інвалідністю. Метою такої оцінки є проведення обстеження психомоторики студентів, їх настрою, самопочуття, фізичної та психічної активності. На цьому етапі відбувається оперативна оцінка фізичної працездатності студентів з інвалідністю на заняттях з фізичного виховання. В результаті проводиться розробка комплексу показників для оперативної оцінки фізичної працездатності студентів з різними нозологіями.

4. Розробка варіативних програм фізичного виховання студентів з інвалідністю. Метою розробки є побудова специфічних моделей занять для студентів з різною нозологією, а також обґрунтування методичних вказівок та рекомендацій щодо їх проведення. На цьому етапі розробляються варіативні програми фізичного виховання студентів з інвалідністю (з низьким, середнім та високим рівнем фізичної підготовленості).

5. Проведення практичних занять з фізичного виховання студентів з інвалідністю. Метою таких занять має бути покращення показників фізичної підготовленості, покращення стану здоров'я, розвитку компенсаторних функцій, підвищення фізичної працездатності та ін. На цьому етапі проводяться педагогічні спостереження за виконанням студентами з різними нозологіями фізичних вправ та їх комплексів з урахуванням оперативного стану здоров'я. Результатом є покращення їхнього стану здоров'я, розвиток компенсаторних функцій, підвищення фізичної і розумової працездатності.

6. Відбір студентів з інвалідністю для участі у спортивних змаганнях як на рівні закладу вищої освіти чи його підрозділу, так і на регіональному та всеукраїнському рівнях. Метою цього процесу є сприяння розвитку паралімпійських видів спорту у закладі вищої освіти, забезпечення участі студентів з інвалідністю у змаганнях різного рівня.

7. Повторне медичне обстеження студентів з інвалідністю. Метою є виявлення динаміки показників фізичного розвитку, фізичного здоров'я, фізичної працездатності, фізичної підготовленості та психофізичного стану, рухової активності, а також порівняння динаміки цих показників протягом періоду навчання в закладі вищої освіти.

Розроблений алгоритм забезпечення фізичного виховання студентів з інвалідністю у закладі вищої освіти дозволяє об'єднати теоретичну, науково-методичну й практичну підготовку на підставі оперативної інформації про психологічний і фізичний стан здобувачів освіти. Результатом впровадження алгоритму забезпечення фізичного

Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія: Педагогічні науки. Випуск 49.

виховання студентів з інвалідністю є корекція освітніх програм з фізичного виховання у закладі вищої освіти.

У процесі організації занять з фізичного виховання важливо, щоб тематика занять відповідала інтересам студентів з різними нозологіями. Зокрема, важливо розкрити роль фізичної культури й спорту в житті студентів; проаналізувати засоби й методи фізичного виховання студентів; обґрунтувати шляхи розвитку фізичних якостей; охарактеризувати методи навчання рухових дій; розкрити проблеми адаптивного фізичного виховання і спорту; виявити значення фізичного виховання і спорту при різних захворюваннях і травмах, та ін. Наповнення занять з фізичного виховання повинно передбачати використання популярних серед студентів з інвалідністю засобів та методів фізкультурної освіти, систем фізичних вправ та окремих видів спорту, використання ефективних методів мотивації до регулярних занять спортом, семестрового заліку, регулярної діагностики психофізичного стану, тестування фізичної підготовленості та ін.

Важливим напрямком діяльності студентів з інвалідністю є організація їхньої науково-дослідницької роботи. При цьому студенти під керівництвом викладачів можуть проводити наукові дослідження, виступати під час науково-практичних конференцій різного рівня, брати участь в розробці програм занять для самостійної роботи студентів з інвалідністю з різними нозологіями. Слід акцентувати увагу на вивченні впливу фізичних вправ та їх комплексів на конкретну нозологію та розробку практичних рекомендацій щодо поліпшення психофізичного стану студентів з інвалідністю.

Розвиваючи фізичні здібності студентів з інвалідністю в самостійній роботі, викладач повинен допомогти їм віднайти такі способи та прийоми навчальної діяльності, які б відповідали їхнім природним можливостям і тим самим полегшували процес засвоєння необхідних знань, умінь та навичок. Така організація фізичного виховання студентів з інвалідністю у закладі вищої освіти сприятиме вдосконаленню методики занять фізкультурою і спортом, а також використанню засобів фізичного виховання і спорту з оздоровчими цілями протягом періоду навчання у закладі вищої освіти та в подальшій професійній діяльності.

Важливо, що інтеграція студентів з інвалідністю у закладі вищої освіти забезпечується через упровадження спеціальних освітніх технологій і засобів навчання, а також педагогічного, психологічного, соціального, медико-реабілітаційного й фізкультурно-спортивного супроводу. Тому інклюзія повинна передбачати індивідуальний підхід до студентів усіх нозологій, відповідно до їхніх освітніх потреб, що вимагає змін на всіх рівнях освіти, передусім, наявності без бар'єрного освітнього середовища (пандусів, ліфтів, спеціальних меблів). Для забезпечення інклюзії студента з інвалідністю в освітньому процесі закладу вищої освіти слід урахувати й компенсувати труднощі сприйняття навчального матеріалу, що вимагає широкого включення в освітній процес інформаційних і комп'ютерних технологій (мультимедійна техніка, копіювальні прилади, системи підсилення звуку, диктофони, ноутбуки). Для організації самостійної роботи студентів з інвалідністю важливе значення має забезпечення їхнього доступу до фондів бібліотеки, що передбачає наявність електронної бібліотеки, а також зручне розміщення каталогів і літератури в читальних залах. Суттєвим доповненням є організація медико-реабілітаційної допомоги й залучення студентів з інвалідністю до систематичних занять з адаптивного фізичного виховання та спорту. Враховуючи, що контингент студентів з інвалідністю неоднорідний, існує потреба в широкому запровадженні дистанційної форми навчання як перспективної форми одержання освіти спортсменами з інвалідністю.

В умовах розвитку інклюзивної освіти, важливим постає забезпечення реабілітаційної спрямованості освітнього процесу для студентів з інвалідністю. Так, елементи реабілітаційного спорту мають вийти за межі лікарень, клінік, реабілітаційних центрів і, в структурі діяльності закладу вищої освіти, впровадитися в роботу груп, секцій,

Scientific Bulletin of the Izmil State University of Humanities.
Section Pedagogical Sciences. Issue 49

фізкультурно-оздоровчих і спортивних клубів. Також у закладі вищої освіти слід передбачити широкий спектр спортивного обладнання, а також спортивного інвентарю для секційної роботи (спортивних ігор, секцій гімнастики та ін.). Доцільно також мати тренажерні зали, забезпечені простими тренажерами, велоергометри, тредбани. Доцільним є й використання у реабілітації студентів з інвалідністю більш складних тренажерних пристроїв. Доцільно й створити комплексний адаптаційний центр для студентів з інвалідністю, із використанням новітніх інформаційних технологій.

Важливо, що в сучасних умовах повинно постійно вдосконалюватися кадрове забезпечення процесу фізкультурно-спортивної діяльності студентів з інвалідністю. Від сучасного фахівця вищої кваліфікації вимагається набуття системних комплексних знань в галузі наукової, педагогічної і практичної діяльності та вмінь використовувати їх у роботі. Наукове забезпечення сфери фізичної культури і спорту студентів з інвалідністю вимагає проведення наукових досліджень, наявності необхідних навчальних і методичних посібників й методичних розробок, видання спеціалізованих журналів, проведення науково-практичних конференцій і семінарів.

Висновки. Отже, дослідження проблеми фізичного виховання студентів з інвалідністю у закладі вищої освіти дає змогу стверджувати, що вказаний процес доцільно організувати у єдності трьох основних складових: теоретичної підготовки у галузі фізичного виховання і спорту, практичної організації занять фізкультурою і спортом, наукових досліджень в галузі навчання та фізичного виховання студентів з різними нозологіями. Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме інтеграції студентів з інвалідністю в освітнє і розвивальне середовище закладу вищої освіти, а в подальшому – їхній соціалізації та соціальної адаптації, успішній соціальній, професійній та спортивній самореалізації, залученню їх до життєдіяльності соціуму.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в необхідності емпіричної перевірки розробленої технології фізичного виховання студентів з інвалідністю в закладі вищої освіти та внесення відповідних коректив.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Адаптивное физическое воспитание и спорт / под ред. Дж. П. Винника. Киев : Олимпийская литература, 2010. 608 с.

Адирхаєв С.Г. Організаційно–педагогічні основи фізичного виховання і спорту студентів з особливими потребами у вищому навчальному закладі: монографія. Київ : Університет «Україна», 2013. 381 с.

Байкіна Н. Г., Крет Я. В., Силантьєв Д. О. Методика викладання фізичної культури та спорту інвалідів : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗДУ, 2002. 86 с.

Білера М. Проблеми освіти та реабілітації осіб з інвалідністю у вищих навчальних закладах. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. : Фізичне виховання і спорт. 2013. Вип. 9. С. 49-54. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnv_2013_9_10

Бріскін Ю. А. Теоретико-методичні основи інваспорту. Львів : Кварт, 2005. 336 с.

Бріскін Ю.А. Спорт інвалідів : навч. посіб. Київ : Олімпійська література, 2006. 263 с.

Всесвітня організація охорони здоров'я : офіційний сайт. URL : <https://www.who.int>.

Евтеев С. П. Теория и организация адаптивной физической культуры : учебник. Москва : Сов. Спорт, 2005. Т. 2. 448 с.

Кольченко К. О., Нікуліна Г. Ф. Забезпечення інклюзії молоді з інвалідністю в університетське середовище. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами* : зб. наук. пр. №6 (8). К. : Університет «Україна», 2009. С. 10–15.

**Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного
університету. Серія: Педагогічні науки. Випуск 49.**

Комплексная реабилитация инвалидов : учеб. пособ. / Т. В. Зозуля, Е. Г. Свистунова, В. В. Чешихина и др. ; под ред. Т. В. Зозули. Москва : Академия, 2005. 304 с.

Нарзулаев С. Б., Сафронова И. Н., Петухов Н. А. Аспекты социальной адаптации лиц с ограниченными возможностями здоровья средствами физической культуры и спорта. *Вестник ТГПУ*. 2012. № 5. С. 154–159.

Організація навчального процесу студентів з інвалідністю : метод. посіб. для викладачів / В. В. Чижик, А. М. Середюк, І. Я. Іванюк та ін. Луцьк : Твердиня, 2011. 75 с.

Організація Об'єднаних Націй : офіційний сайт. URL : <https://www.un.org>.

Савченко В., Луковська О. Про створення необхідних умов для навчання та побуту студентів-інвалідів у вищих навчальних закладах. *Спортивний вісник Придніпров'я*. Дніпропетровськ : ДДІФКС, 2004. №6. С. 14-19.

Таланчук П.М., Кольченко К.О., Нікуліна Г.Ф. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому освітньому середовищі. Київ : ВГСПО «НАІ України», 2004. 130 с.

REFERENCES

Adaptivnoe fizycheskoe vospytanye u sport (2010) / pod red. Dzh. P. Vynnyka [Adaptive physical education and sports]. Kyev, Olympyiskaia lyteratura, 608 p. [in Russian].

Adyrkhaiev, S.H. (2013). *Orhanizatsiino-pedahohichni osnovy fizychnoho vykhovannia i sportu studentiv z osoblyvymy potrebamy u vyshchomu navchalnomu zakladi: monohrafiia* [Organizational and pedagogical bases of physical education and sports of students with special needs in a higher educational institution: monograph]. Kyiv, Universytet «Ukraina», 381 p. [in Ukrainian].

Baikina, N. H., Kret, Ya. V., Sylantiev, D. O. (2002). *Metodyka vykladannia fizychnoi kultury ta sportu invalidiv : navch.-metod. posib.* [Methods of teaching physical culture and sports for the disabled: teaching method. way.]. Zaporizhzhia, ZDU, 86 p. [in Ukrainian].

Bilera, M. (2013). *Problemy osvity ta reabilitatsii osib z invalidnistiu u vyshchykh navchalnykh zakladakh* [Problems of education and rehabilitation of persons with disabilities in higher educational institutions]. Molodizhnyi naukovyi visnyk Skhidnoieuropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky: Fizychno vykhovannia i sport, vol. 9, p. 49-54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnv_2013_9_10[in Ukrainian].

Briskin, Yu. A. (2005). *Teoretyko-metodychni osnovy invasportu* [Theoretical and methodological bases of invasport]. Lviv, Kvart, 336 p. [in Ukrainian].

Briskin, Yu. A. (2006). *Sport invalidiv : navch. posib.* [Sports for the disabled: textbook. way.]. Kyiv, Olimpiiska literatura, 263 p. [in Ukrainian].

Vsesvitnia orhanizatsiia okhorony zdorov'ia: ofitsiinyi sait [World Health Organization: official site]. URL : <https://www.who.int>.

Evteev, S. P. (2005). *Teoryia y orhanyzatsyia adaptivnoi fizycheskoi kulturi: uchebnyk* [Theory and organization of adaptive physical culture: textbook]. Moskva, Sov. Sport, t. 2, 448 p. [in Russian].

Kolchenko, K. O., Nikulina, H. F. (2009). *Zabezpechennia inkliuzii molodi z invalidnistiu v universytetske seredovyshche* [Ensuring the inclusion of young people with disabilities in the university environment]. Aktualni problemy navchannia ta vykhovannia liudei z osoblyvymy potrebamy : zb. nauk. pr. № 6 (8). K., Universytet «Ukraina», p. 10–15. [in Ukrainian].

Kompleksnaia reabylytatsyia ynvalydiv : ucheb. posob. [Comprehensive rehabilitation of disabled people: textbook. manual.] (2005). / Т. В. Зозуля, Е. Н. Свистунова, В. В. Чешыхина y др. ; pod red. Т. В. Зозули. Moskva, Akademyia, 304 p. [in Russian].

Narzuлаev, S. B., Safronova, Y. N., Petukhov, N. A. (2012). *Aspekti sotsyalnoi adaptatsyy lyts s ohranychennymy vozmozhnostiamy zdorovia sredstvamy fizycheskoi kulturi y*

Scientific Bulletin of the IZmail State University of Humanities.
Section Pedagogical Sciences. Issue 49

sporta [Aspects of social adaptation of persons with disabilities by means of physical culture and sports]. Vestnyk THPU, № 5, p. 154–159. [in Russian].

Orhanizatsiia navchalnoho protsesu studentiv z invalidnistiu : metod. posib. dlia vykladachiv [Organization of the educational process of students with disabilities: a method. way. for teachers] / V. V. Chyzhyk, A. M. Serediuk, I. Ya. Ivaniuk ta in. Lutsk, Tverdynia, 75 p. [in Ukrainian].

Orhanizatsiia Ob'iednanykh Natsii: ofitsiyni sait [United Nations: official site]. URL: <https://www.un.org>.

Savchenko, V., Lukovska, O. (2004). *Pro stvorennia neobkhidnykh umov dlia navchannia ta pobutu studentiv–invalidiv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh* [About creation of necessary conditions for training and a life of students-invalids in higher educational institutions]. Sportyvnyi visnyk Prydniprovia. Dnipropetrovsk, DDIFKS, №6, p. 14-19. [in Ukrainian].

Talanchuk, P.M., Kolchenko, K.O., Nikulina, H.F. (2004). *Suprovid navchannia studentiv z osoblyvymy potrebamy v intehrovanomu osvithnomu seredovyshchi* [Support the education of students with special needs in an integrated educational environment]. Kyiv, VHSPO «NAI Ukrainy», 130 p. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

В статті обґрунтовано особливості фізичного виховання студентів з інвалідністю у закладі вищої освіти, визначено шляхи та напрямки його удосконалення. Показано, що здобуття студентами з інвалідністю вищої освіти є умовою подолання негативних психічних станів, соціальної дезадаптації, життєвої, соціальної та професійної самореалізації, підвищення конкурентоспроможності на ринку праці, підвищення участі у житті суспільства. Дослідження проблеми фізичного виховання студентів з інвалідністю у закладі вищої освіти дало змогу стверджувати, що вказаний процес доцільно організувати у єдності трьох основних складових: теоретичної підготовки у галузі фізичного виховання і спорту, практичної організації занять фізкультурною і спортом, наукових досліджень в галузі навчання та фізичного виховання студентів з різними нозологіями. Показано, що реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме інтеграції студентів з інвалідністю в освітнє і розвивальне середовище закладу вищої освіти, а в подальшому – їхній соціалізації та соціальної адаптації, успішній соціальній, професійній та спортивній самореалізації, залученню їх до життєдіяльності соціуму. Перспективами подальших досліджень визначено емпіричну перевірку ефективності розробленої технології фізичного виховання студентів з інвалідністю в закладі вищої освіти та внесення до неї відповідних коректив.

Ключові слова: *фізичне виховання, спорт інвалідів, студенти з інвалідністю, заняття, паралімпійський рух, реабілітація, заклад вищої освіти.*